

Notat #1

Hovedstadsområdets befolkningsudvikling 2008-2018

Høgni Kalsø Hansen* & Lars Winther**

Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning

Sektion for geografi

Københavns Universitet

*hh@ign.ku.dk

**lw@ign.ku.dk

januar 2019

Introduktion

Notat 1 omhandler Hovedstadsområdet's befolkningsudvikling. Befolkningsudviklingen og dens geografi er et nøgleparamenter for at forstå de planlægningsmæssige muligheder og udfordringer Hovedstadsområdet som helhed samt områdets kommuner kan stå over for de kommende år. Befolkningens demografi og geografi er vigtig for at bedre at kunne tilpasse boligmasse, velfærdsydelser, uddannelsestilbud, infrastruktur med mere på lang sigt. Dette notat beskriver derfor de udviklingstræk, der kan ses i befolkningsudviklingen i Hovedstadsområdet i periode 2008-2018.

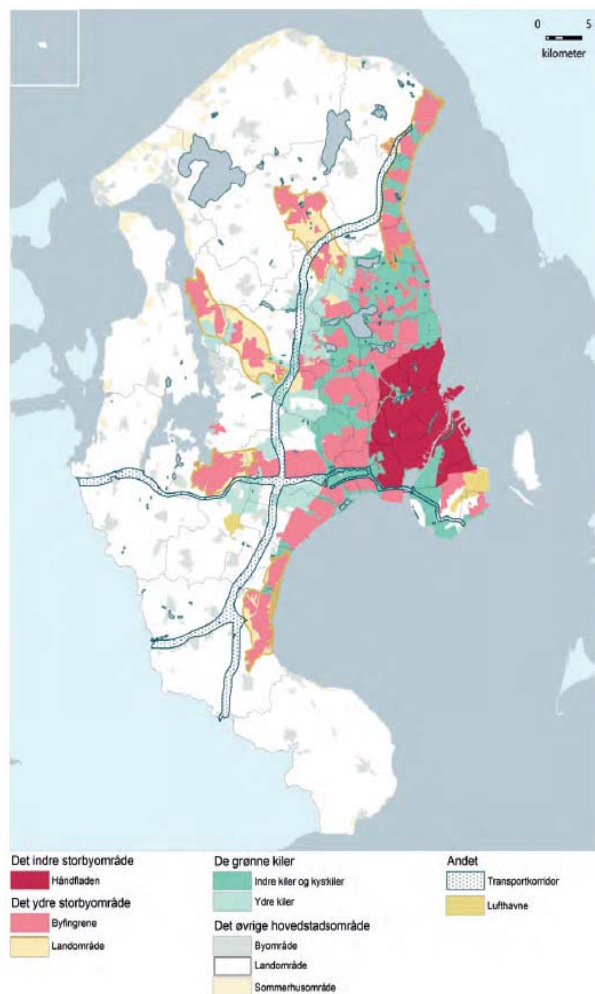
Dette notat er et deskriptivt notat, som er tænkt til at pege på geografiske strukturer og udviklingsmønstre, der vil være interessante at analysere mere dybdegående i fremtiden. De 4 notater fokuserer henholdsvis på demografi, uddannelse, erhvervsstruktur og beskæftigelse. De åbenlyse relationer mellem disse kategorier bliver dog ikke behandlet i de 4 individuelle notater, velvidende at de er indbydes afhængige. Som grundlag for notatet anvendes data fra planinfo.dk, som er offentlige tilgængelige, med mindre andet fremgår.

En gennemgående fortælling om perioden efter krisen i 2008 og frem til 2018 er, at en ændret urbanisering er observeret i Hovedstadsområdet. Efter en lang periode med afindustrialisering, suburbanisering, omdannelse og økonomisk krise især i de centrale dele af København, begyndte byen en genrejsning fra starten af 1990'erne og frem til krisen i 2008. En genrejsning, som også var en transformation fra industriby til vidensby med de udfordringer, som det har medført herunder dilemmaet mellem velfærdsby og konkurrenceby (Andersen & Winther, 2010). Det var ikke kun en genrejsning af de centrale dele af storbyregionen, men også en fortsat fremkomst og omdannelse af de ydre dele af storbyregionen, hvor nye borgere flyttede til og nye erhverv opstod. Perioden inden krisen havde således to spor i Hovedstadsområdet: en udvikling og vækst i de centrale dele og en fysisk spredning af omdannelse og vækst til at inkludere selv periurban-områder (Hansen & Winther, 2012). De fire notater, som beskæftiger sig med Hovedstadsområdet's økonomisk geografiske strukturer og ændringer siden krisen, peger i en anden retning af urbaniseringen af København. Urbaniseringen fortsætter fra 2008 og Hovedstadsområdet har stigende befolkning og flere beskæftigede efter bopæl og arbejdssted, men urbaniseringen er blevet mere geografisk ulig. Det er især håndfladen, det indre storbyområde, som oplever fremgang, mens resten af Hovedstadsområdet oplever en mere moderat befolkningsvækst, erhvervmæssig omstilling og tab af beskæftigelse, dog med en vis variation – der er f.eks. mindre byer i det øvrige hovedstadsområde som oplever vækst. Generelt er der dog en klar tendens til centralisering i de centrale dele (Bothe et al., 2018).

Hovedstadsområdet

I den videnskabelige litteratur er Hovedstadsområdet, håndfladen og fingrene defineret med variation mellem studier og over tid bl.a. før og efter strukturreformen. I dette notat defineres Hovedstadsområdet på baggrund af Fingerplan 2017, 2013, 2007 – se kort 1.

Kort 1. Fingerplanens struktur

Befolkningsudvikling 2008-2018

Over det meste af verden har man i de seneste årtier oplevet en markant migration mod byerne. Det gælder både i det globale syd og i det globale nord. I Danmark har vi oplevet samme udvikling, hvor fraflytning fra yderområder har taget fart efter krisen i 2008 og ført til et øget befolkningstryk i de større danske byområder. Hovedstadsområdet er ingen undtagelse. Hovedstadsområdets befolkningstal er stigende. I perioden fra 2008 til 2018 steg befolkningstallet med 10,4 procent (tabel 1). Det vidner om et område, der har oplevet en relativ gunstig udvikling det senest årti. Det er specielt de tætbebyggede områder, som har oplevet fremgang og mest markant er det i N10, det indre storbyområde, med en fremgang på hele 16,3 procent i periode.

Tabel 1. Befolkningstal og andele for Hovedstadsområdet 2008 og 2018

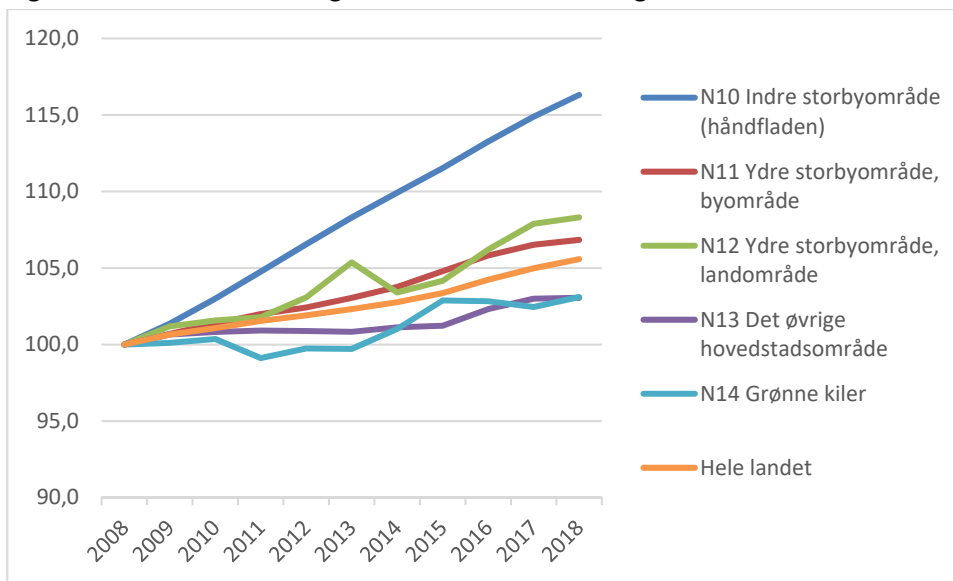
	Antal		Andel		Ændring
	2008	2018	2008	2018	2008-2018
N10 Indre storbyområde (håndfladen)	818368	951842	44,3	46,6	16,3
N11 Ydre storbyområde, byområde	739152	789710	40,0	38,7	6,8
N12 Ydre storbyområde, landområde	2851	3088	0,1	0,1	8,3
N13 Det øvrige hovedstadsområde	280671	289240	15,2	14,2	3,1
N14 Grønne kiler	7833	8076	0,4	0,4	3,1
I alt	1.848.875	2.041.956	100	100	10,4

Opgøres 2008 som Index 100 bliver udviklingen tydeligere (figur 1). Her ses det, at N10, Indre storbyområde, oplevede en stabil vækst i perioden (2008-2018). Også N11, Ydre storbyområde, har oplevet en stabil vækst, mens de øvrige områder oplevede en lidt mere ujævn udvikling perioden igennem. To områder har oplevet periodevis tilbagegang i perioden. N12, ydre storbyområde, landområde, oplevede tilbagegang i perioden fra 2013 til 2014 gående fra indeks 105 til 103. N14, Grønne kiler, har haft et mere turbulent udviklingsforløb på trods af, at området er gået fra indeks 103,1. I perioden 2010 til 2011 går området fra indeks 100,4 til 99,1 og igen i 2015 til 2017 fra 202,9 til 102,5.

Af Figur 1 fremgår også befolkningsudviklingen på landsplan. Her fremgår det at de mest centrale områder (N10, N11, N12) har oplevet højere fremgang end Danmark generelt, mens N13 og N14 har oplevet mindre fremgang. Figur 1 viser, at der er en relativ kontinuerlig vækst i planlægningsområderne i Hovedstadsområdet med enkelte undtagelser. Dette stemmer ganske godt overens med de mønstre, der kan ses i mange af de lande, som man normalt sammenligner Danmark med: eksempelvis Sverige, Norge, Tyskland og Holland.

Det er samtidigt bemærkelsesværdigt, at selvom N10, Indre storbyområde, er det befolkningsmæssigt største område i regionen, er det også det område, der har haft en klart største og mest stabile fremgang i perioden 2008-2018, hvilket vidner om, at specielt de centrale dele af Hovedstadsområdet opfattes som attraktive bosætningsområder i disse år.

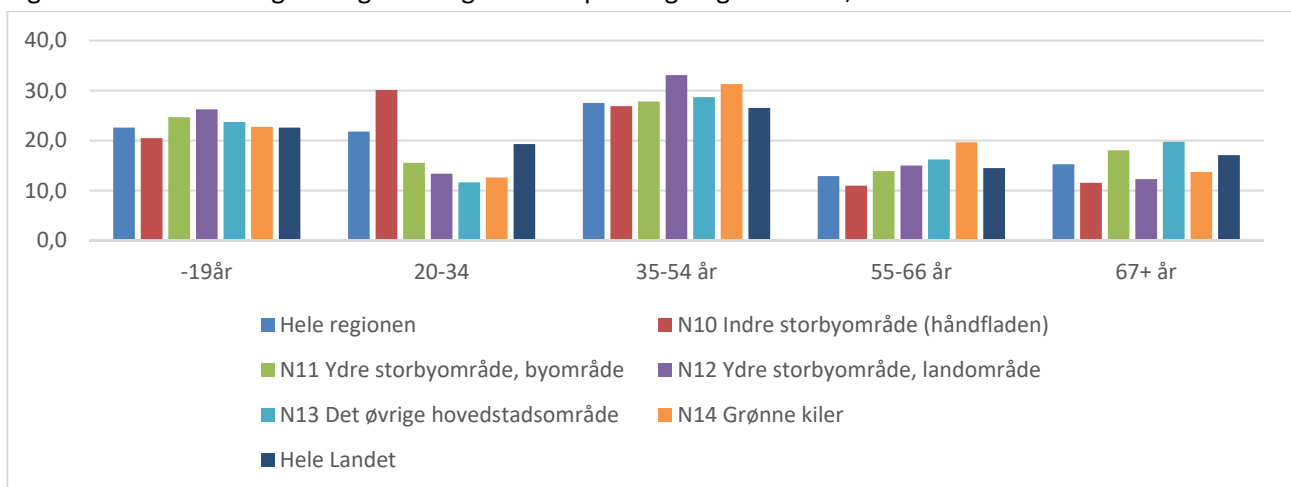
Figur 1. Indeksret udvikling i den samlede befolkning fra 2008 frem til 2018 for områder (2008=indeks100)

Status, udvikling og geografi

Figur 2 viser, at der for størstedelens vedkomne er relativt små, procentvise afvigelser områderne imellem (3-5 procentpoint), men også at der er enkelte aldersgrupper, hvor forskellen i aldersfordelingen internt i delområderne er betragtelig forskellig. For at kunne sammenligne med fordelingen på landsplan er fordelingen for Danmark inkluderet i figuren. Mest iøjnefaldende er det, at 30,1% af N10, Indre storbyområde, udgøres af 20-34 årige, mens regionens gennemsnit er på 21,8 % og N13, det øvrige hovedstadsområde er helt nede på 11,6%. Forklaringen skal nok findes i, at mange unge migrerer mod det indre storbyområde for at starte uddannelse. Samtidig fortæller det en historie om, at de unge 20-34 årige ikke bliver i området. Den efterfølgende gruppe de 35-54 årige viser nemlig, at denne gruppe har laveste repræsentation i N10 (26,9%) sammenlignet med de øvrige områder, f.eks. N12 der har 33,1 procent af sin befolkning i denne gruppe. Dermed indikerer data også, at selv om N10 er attraktivt bosætningsområde, er det primært attraktivt for den yngre del af befolkningen, dvs. de 20-34 årige, mens N12, N13 og N14 har en relativt højere andel af de ældre, dvs. aldersgrupperne fra 35 år og opefter.

Figur 2. Aldersfordeling for regionen og internt i planlægningsområder, 2018

Udviklingen i aldersgrupperne i perioden 2008-2018 kan læses ud af tabel 2A, 2B og 2C. For N10, Indre storbyområde, viser tabellerne, at området har oplevet vækst i alle aldersgrupper, men at gruppen af personer mellem 20 og 34 år er den, der er vokset mest. Samtidig er gruppen af 0-19 årige også vokset betragteligt, hvilket kan forklares ved væksten i de 20-34 årige, altså personer i den fødedygtige alder.

N11, ydre storbyområde, oplevet en relativt betydelig fremgang i gruppen af 20-34 årige. Også gruppen med 67+ årige er steget markant for dette område med 38,8% i perioden, mens de øvrige aldersgrupper kun er steget svagt eller har været i tilbagegang.

Som for N11 er bevægelserne også svingende i N12, N13 og N14. Alle områder udviser betragtelig vækst i grupperne af 20-34 årige og af 67+årige. De øvrige grupper viser, i store træk, begrænset fremgang. Disse mønstre kan signalere, at N11, N12, N13 og N14 langsomt er ved at transformere sig til et attraktivt sted at bosætte sig for gruppen af 20-34 årige, måske i mangel af muligheder i N10, og at dette kan have en positiv effekt på befolkningsudviklingen generelt over de kommende årtier. Dette er noget, der bør undersøges yderligere, før der kan siges noget validt om et sådanne mønstre og udvikling.

Tabel 2A. udviklingen i aldersgrupper for den bosiddende befolkning 2008-2018

	-19år			20-34		
	2008	2018	Δ 08-18	2008	2018	Δ 08-18
N10 Indre storbyområde (håndfladen)	166313	194831	17,1	233274	286711	22,9
N11 Ydre storbyområde, byområde	192596	194935	1,2	108050	122838	13,7
N12 Ydre storbyområde, landområde	775	780	0,6	336	397	18,2
N13 Det øvrige hovedstadsområde	75510	68569	-9,2	32766	33653	2,7
N14 Grønne kiler	2135	1770	-17,1	818	980	19,8

Tabel 2B. udviklingen i aldersgrupper for den bosiddende befolkning 2008-2018

	35-54 år			55-66 år		
	2008	2018	Δ 08-18	2008	2018	Δ 08-18
N10 Indre storbyområde (håndfladen)	222260	255867	15,1	101379	104333	2,9
N11 Ydre storbyområde, byområde	216143	219548	1,6	119597	109754	-8,2
N12 Ydre storbyområde, landområde	956	983	2,8	429	446	4,0
N13 Det øvrige hovedstadsområde	87031	82933	-4,7	50186	46924	-6,5
N14 Grønne kiler	2750	2436	-11,4	1209	1529	26,5

Tabel 2C. udviklingen i aldersgrupper for den bosiddende befolkning 2008-2018

	67+ år		
	2008	2018	Δ 08-18
N10 Indre storbyområde (håndfladen)	95138	110094	15,7
N11 Ydre storbyområde, byområde	102717	142587	38,8
N12 Ydre storbyområde, landområde	231	365	58,0
N13 Det øvrige hovedstadsområde	35144	57124	62,5
N14 Grønne kiler	642	1068	66,4

Rettes blikke mod fordelingen af køn og familietyper og vækst i disse, viser tabel 3, at der er en lille overvægt af kvinder i byområderne, N10 og N11, mens der i de landlige områder er en svag overvægt af mænd. På landsplan er der ligeledes en svag tendens til, at der bor flere mænd på landet end kvinder. Det mønster, som viser sig i tabel 3, kan skyldes, at flere kvinder end mænd studerer på eksempelvis universitetet, og derfor bosætter sig mere centralt, men en sådan forklaring kan disse tal ikke dokumentere.

Tabel 3. Fordeling og udvikling i andele af kvinder og mænd 2008-2018

	%♀	%♀	Δ♀	Δ♂
	2008	2008	2008-2018	2008-2018
N10 Indre storbyområde (håndfladen)	51,5	51,2	15,7	17,0
N11 Ydre storbyområde, byområde	51,3	51,1	6,4	7,3
N12 Ydre storbyområde, landområde	47,5	46,7	10,6	14,2
N13 Det øvrige hovedstadsområde	50,0	50,0	2,9	3,1
N14 Grønne kiler	47,9	47,6	1,9	3,1

I tabel 4 er to familietyper udvalgt. Det drejer sig om hustande med minimum 2 personer og enlige, og herunder andel enlige kvinder. Tabellen viser, at N10, N11 og N12 demonstrerer vækst i både de samlevende familietyper og de enlige. Mens N12 har to cifret vækst i både hustande med en og hustande med mere end en viser både N11 og N12 markant større vækstrater på de enlige frem for de, der lever i hustande med mere end en.

Tabel 4. Fordeling og udvikling i andele af samlevende par og enlige kvinder 2008-2018

	Mindst 2 i hustranden*			Enlig**			
	2008	2018	Δ 08-18	2008	2018	Δ 08-18	%♀ 2018
N10 Indre storbyområde (håndfladen)	443516	530684	19,7	373850	421021	12,6	53,3
N11 Ydre storbyområde, byområde	516773	537440	4,0	219669	246930	12,4	55,0
N12 Ydre storbyområde, landområde	1857	2015	8,5	498	663	33,1	41,2
N13 Det øvrige hovedstadsområde	215827	209154	-3,1	63458	78491	23,7	51,6
N14 Grønne kiler	5361	5159	-3,8	1692	2122	25,4	42,4

*summering af kategorierne ægtepar, registreret partnerskab, samlevende par og samboende par

** herunder også ikke hjemmeboende børn

Tabel 4 viser også, at der er en tilbagegang i hustande med mere end en i N13 og N14, mens hustande med enlige er stigende. Kigger man bag tallene, er der ingen tydelige mønstre i en skæv aldersfordelingen, når der tages højde for både alder og om der er tale om hustrand eller enlige. Derfor kan den tilbagegang i hustrand med mindst 2 personer og fremgangen af enlige i N13 og N14 ikke alene tilskrives at folk eksempelvis bliver enlige pga. dødsfald hos en partner. På baggrund af en deskriptiv gennemgang som denne er det svært at pege på årsagerne til de beskrevne mønstre, men det kan betyde at bolig efterspørgslen er i færd med at ændre sig mod flere boliger til enlige i hele planlægningsområdet.

Status og udvikling i boligmassen

Som beskrevet ovenfor ændrer boligbehovene sig i takt med at familietyperne ændres. Et af de udviklingstræk, der er blevet beskrevet ovenfor, er, at andelen af personer, der bor alene, er stigende i alle planlægningsområder, mens hunstande med mere end en person er stigende i N10, N11 og N12, omend ændringen i N10 er markant højere end i N11 og N12.

Tabel 5A og tabel 5B viser udviklingen i forskellige boligtyper. Ikke overraskende viser udviklingen, at der er en større vækst i parcelhuse og række-, kæde- og dobbelthuse i områderne N12, N13 og N14. Denne udvikling skal dels tilskrives en vækst i befolkningen, der resulterer i et øget boligbehov, men derudover at der i områderne N12, N13 og N14 må forventes at være allokert flere grunde til at bygge familiehuse på.

Tabel 5A. Fuldførte antal boliger efter beboertype og enhedsanvendelse 2008-2018

	Parcel/Stuehuse			Række-, kæde- og dobbelthuse		
	2010	2018	Δ 08-18	2010	2018	Δ 08-18
N10 Indre storbyområde (håndfladen)	40787	41280	1,2	20641	22470	8,9
N11 Ydre storbyområde, byområde	111380	113221	1,7	74097	78616	6,1
N12 Ydre storbyområde, landområde	868	894	3,0	40	47	17,5
N13 Det øvrige hovedstadsområde	75127	76955	2,4	22734	25060	10,2
N14 Grønne kiler*	2178	2238	2,8	101	165	63,4

*Samlet har de grønne kilder gennemgået en tilbagegang i den samlede boligmasse. Dette skyldes primært tilbagegang i fritidshuse der ikke bliver fokuseret på i dette notat. Årsagen til at parcelhuse, rækkehuse og etagebyggeri er steget i området skyldes formodentlig transformation af den eksisterende bygningsmasse samt at Grønne kiler i 2018 udgør et større areal end i 2008.

Tabel 5B tager afsæt i boliger, der i højere grad er typiske i de tætbebyggede byområder. Både etageboliger og kollegier har øget deres andel af fuldførte boliger, hvilket stemmer i med væksten i befolkningen i specielt N10 og N11, men også i væksten i de yngre grupper. Det er dog interessant, at etageboliger er steget mere markant i N12, N13 og N14 sammenlignet med N10 og N11. En årsag til dette mønster skal nok findes i det stigende antal enlige i disse områder, men det er noget, der kræver en mere dybdegående analyse, som skal inkludere andre variabler.

Tabel 6B. Fuldførte antal boliger efter beboertype og enhedsanvendelse 2008-2018

	Etageboliger			Kollegier		
	2010	2018	Δ 08-18	2010	2018	Δ 08-18
N10 Indre storbyområde (håndfladen)	365421	388080	6,2	8557	9479	10,8
N11 Ydre storbyområde, byområde	141627	150656	6,4	6606	7302	10,5
N12 Ydre storbyområde, landområde	38	77	102,6	-	-	-
N13 Det øvrige hovedstadsområde	8323	9636	15,8	50	81	62,0
N14 Grønne kiler*	166	183	10,2	12	1	-91,7

*Samlet har de grønne kilder gennemgået en tilbagegang i den samlede boligmasse. Dette skyldes primært tilbagegang i fritidshuse der ikke bliver fokuseret på i dette notat. Årsagen til at parcelhuse, rækkehuse og etagebyggeri er steget i området skyldes formodentlig transformation af den eksisterende bygningsmasse samt at Grønne kiler i 2018 udgør et større areal end i 2008.

Ideer til fremtidige undersøgelser

Befolkningen i Hovedstadsområdet vokser. Den centrale by er en ung by, men Hovedstadsområdet har også demografiske udfordringer mht. færre erhvervsaktive og flere ældre. Nedenfor er der listet problemstillinger, der på hver deres måde vil kunne bidrage til en bedre forståelse for Hovedstadsområdets demografi og de udfordringer og muligheder de giver.

A) Centralkommunernes befolkning vokser, men hvilken vækst? Bliver den ved? Byen er ung, men hvem er de?

B) Udlændinge udgør en betydelig del af befolkningsvæksten i centralkommunerne. Hvem er de? Studerende, expats? Bliver de i kommunen? Hvor længe?

C) Hvilken betydning har krisen haft på demografien og den demografiske udvikling i Hovedstadsområdets forskellige geografiske dele?

D) Hvad er drivkræfterne bag befolkningsudviklingen i Hovedstadsområdet mht. til erhvervsaktive? Hvordan sikres fremtidens arbejdsudbud? Hvor er deres arbejdsplads? Fastholdes den geografiske opdeling?

Referencer

Andersen, H. T., & Winther, L. (2010). Crisis in the Resurgent City? The Rise of Copenhagen. *International Journal of Urban and Regional Research*, 34(3), 693-700. DOI: 10.1111/j.1468-2427.2010.00984.x

Bothe, K., Hansen, H.K., & Winther, L. (2018) Public Transport Investments, Spatial Restructuring and Uneven Intra-Urban Employment Growth: The Case of the Copenhagen Metro. Working paper, Institut for geovidenskab og naturforvaltning.

Hansen, H. K., & Winther, L. (2014). Regional development and the impact of the public sector in Denmark: employment growth and human capital. *Geografisk Tidsskrift/Danisk Journal of Geography*, 114(2), 156-168. DOI: 10.1080/00167223.2014.952750

Hansen, H. K., & Winther, L. (2012). *The urban turn: cities, talent and knowledge in Denmark*. Aarhus Universitetsforlag.

Hansen, H. K., & Winther, L. (2010). The spatial division of talent in city regions: location dynamics of business services in Copenhagen. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 101(1), 55-72. DOI: 10.1111/j.1467-9663.2009.00517.x

Hansen, T., & Winther, L. (2014). Competitive low-tech manufacturing and challenges for regional policy in the European context: lessons from the Danish experience. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 7(3), 449-470. DOI: 10.1093/cjres/rsu015